

14.10.2024

**Ulkopoliittisen instituutin tutkijatohtori Iro Särkän lausunto eduskunnan ulkoasiainvaliokunnalle
valtioneuvoston ulko- ja turvallisuuspoliittisesta selonteosta (VNS 3/2024 vp)**

Ulko- ja turvallisuuspoliittinen selonteko 2024 kuvaa laajasti globaalin toimintaympäristön kehitystä ja sen vaikutuksia Suomen ulkopoliittiseen toimijuuteen. Nyt annetun selonteon rakenne mukailee jo vakiintuneeksi muodostunutta käytäntöä, jossa ensin kuvataan kansainvälisen toimintaympäristön keskeiset kehitystrendit, Suomen ulko- ja turvallisuuspoliittisen linjan kannalta merkittävät liittolaiset ja kumppanit sekä Suomen kansalliset kannat ja asemoituminen suhteessa edellä mainittuihin. Keskityn lausunnossani kohtiin, jotka jäivät tutkimusperäisin tiedon perusteella mielestäni selonteossa suhteellisen vähälle huomiolle.

Suomen Nato-politiikka ja liittolaisuus

Selonteossa käsitellään Suomen Nato-politiikan painopisteitä varsin ylimalkaisesti, poikkeuksena Suomen osallisuus Naton ydinasepolitiikassa ja resilienssiajattelun kehittämisessä. Mielestäni oli ollut perusteltua avata yksityiskohtaisemmin, millaisen Nato-profiilin Suomi on halukas ottamaan keskeisissä liittokunnan politiikkalohkoihin liittyvissä kysymyksissä. Esimerkiksi laajempi analyysi Suomen roolista etulinjan maana osana Naton puolustuksen ja pelotteen doktriinia olisi ollut paikallaan. Samalla on ymmärrettävää, että osa näistä asiakysymyksistä rajautuu paremmin puolustuselonteon alle, ja että Nato-jäsenyyden poliittiset, sotilaalliset, taloudelliset vaikutukset sekä kansallisen lainsäädännön muutostarpeisiin liittyvä valmistelu on selonteon eduskuntakäsittelyn kanssa samanaikaisesti käynnissä. Pääasia on kuitenkin se, ettei Suomi ole asettamassa Nato-jäsenyyttä rajoittavia reunaehtoja.

Kahden-, kolmen- ja minilateraalien puolustusyhteistyömuotojen merkitys

Selonteossa on nostettu esille joukko Suomen kannalta merkittäviä kahden- ja kolmenvälisiä, sekä minilateraaleja puolustusyhteistyömuotoja. Erityisesti kahdenvälistä puolustusyhteistyön merkitystä Yhdysvaltojen ja Ruotsin, sekä joukon Suomen kannalta merkittävien lähialueen liittolaismaiden kanssa on korostettu. Selonteon analyysi siitä, että edellä mainitut yhteistyömuodot ovat Nato-jäsenyyttä täydentäviä, on tärkeä ja oikeasuhtainen.

Näin tehdessä on kuitenkin hyvä pitää mielessä myös muut keskeiset Naton liittolais- ja kumppanimaat, joiden kanssa Suomi voisi syventää laajaa turvallisuuspoliittista yhteistyötä ja dialogia tulevaisuudessa esimerkiksi hybridiuhkien torjunnassa. Toiseksi Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikan tulevaisuuden määrittelyssä tulisi seuraavaksi konkreettisia pohtia ja laatia tiekartta siitä, miten eri yhteistyömuotoja voidaan hyödyntää Suomen Nato-integraation välineenä.¹ Tämä pätee erityisesti pohjoismaisen yhteistyön kehittämiseen, jota käsittelen alla osana arktista politiikkaa.

Suomi Naton etulinjan maana

Nato-jäsenyyden myötä Suomesta tuli Naton etulinjan maa. Suomen asemaa Naton reunavaltiona ei kuitenkaan ole erikseen käsitelty, josta täten jää vaikutelma käsitteen tietoisesta välttämisestä. Vaikka sekä Suomen maantieteellinen sijainti että ulkopoliittinen viiteryhmäajattelu poikkeavat historiallisesti Naton itäisen selustan maista, Suomen kannattaisi syventää vuoropuhelua myös niiden Nato-maiden kanssa, jotka ovat Natossa niin kutsuttuja etulinjan maita suhteessa Venäjään. Lisäksi kansallista tietopohjaa tulisi syventää tutkimuksen näkökulmasta.

Naton pohjoisten alueiden puolustaminen ja arktinen politiikka

Selonteossa on huomioitu Nato-jäsenyyden merkitys Naton pohjoisten alueiden puolustamisessa, sekä Jäämeren ja Itämeren alueen yhtenäinen geopoliittinen merkitys. Havainto kuitenkin vaatii yksityiskohtaisempaa analyysia ja suunnittelua Pohjolan alueen geostrategisesta hyödyntämisestä. Yhtenä seitsemästä Naton arktisesta liittolaismaasta Suomen tulee jäsentää tämä politiikkalinjaus konkreettisemmin osaksi liittokuntapolitiikkaa, ottamalla aktiivisesti osaa Naton pohjoisten alueiden puolustussuunnitteluun. Tässä pohjoismainen puolustusyhteistyö voi toimia oivallisena välineenä, mikäli sitä osataan maksimaalisesti hyödyntää. Yhteispohjoismaisen vuoropuhelun tiivistäminen tulee kuitenkin tapahtua keskeisesti Naton viitekehyksessä kaksoisrakenteita välttäen.

¹ Särkkä, Iro et. al. (2024) [Finland's partnerships as a NATO member: Prospects for defence cooperation in a multilateral framework](#). FIIA-raportti 76, Ulkopoliittinen instituutti.

Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikan vientituotteet

Suomen on edelleen syytä pohtia, missä ulko- ja turvallisuuspolitiikan kysymyksissä sen tulisi profiloitua. Perinteisen rauhanvälityksen ja rauhanturvaamisen lisäksi Suomen tulisi edistää kokonaisturvallisuusmallia ja tuoda esille arktista osaamistaan. Nämä kaksi aluetta ovat niitä, joissa Suomella on jo entuudestaan vahva osaaminen ja kumppaniverkostot, ja joiden kautta Suomi voi laajentaa vuoropuhelua arvopohjaisen realismin mukaisesti keskeisten globaalien kumppaneiden kanssa.

Helsingissä 14. lokakuuta 2024

VTT Iro Särkkä
Tutkijatohtori
Ulkopoliittinen instituutti